

УДК 327:329:94(438)“2014”

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/fhi.2024.25.4551>

РЕАКЦІЯ ПОЛЬСЬКИХ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ПАРТІЙ НА ОКУПАЦІЮ КРИМСЬКОГО ПІВОСТРОВА РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ

Роман МАРТИНЧУК

Львівський національний університет імені Івана Франка
катедра історії Центральної та Східної Європи
вул. Університетська, 1, Львів, 79000
e-mail: martynroman17@gmail.com
ORCID ID: 0009-0006-2204-7389

У статті аналізується реакція польських парламентських угруповань на окупацію Росією півострова Крим, різне сприйняття ними військової інтервенції Росії на територію України наприкінці лютого 2014 р. Найбільш впливові польські парламентські партії Громадянська платформа та Право і справедливість засудили акт агресії Росії в Україні, визнавши російську окупацію Криму порушенням міжнародного права. Польська селянська партія та Союз демократичної лівиці стриманіше відреагували на висадку російських військ на територію Кримського півострова. Свою помірковану позицію щодо окупації Російською Федерацією півострова Крим вони пояснювали національними й економічними інтересами Польщі, зокрема побоюванням наслідків окупації Криму для польської економіки. Констатовано, що початок російської агресії проти України став об'єднавчим чинником для політичних еліт Польщі, які намагалися виробити спільну позицію щодо Росії та її агресивної зовнішньої політики в Україні. 5 березня 2014 р. польські парламентські кола скликали спеціальне засідання Сейму Республіки Польща та взяли участь у надзвичайному засіданні Ради національної безпеки Польщі. Визначено головні причини підтримки територіальної цілісності та суверенітету України з боку польського політикуму: безпекові загрози, негативний досвід комуністичного минулого, амбіції Польщі щодо лідерства в структурах Північноатлантичного альянсу та Європейського Союзу.

Ключові слова: Польща, парламентські партії Польщі, російська агресія проти України, окупація Кримського півострова.

Окупація півострова Крим на початку 2014 р. стала початковим етапом російської агресії проти України. У ніч на 27 лютого 2014 р. російські військові без жодних розпізнавальних знаків захопили більшість адміністративних будівель Автономної Республіки Крим (далі – АРК) і встановили там російські триколори. Незабаром російські військові змусили депутатів Верховної Ради АРК проголосувати за відставку Ради міністрів АРК, обрати нового главу Уряду АРК та ініціювати проведення референдуму про статус півострова і його приєднання до Росії. Унаслідок псевдореферендуму 16 березня 2014 р., що

відбувся поспіхом, без іноземних спостерігачів, півострів Крим було приєднано до Російської Федерації¹.

Окупація й анексія півострова Російською Федерацією стали несподіванкою для Західної Європи та Сполучених Штатів Америки (далі – США): ані Білий дім, ані НАТО не були готові до розвитку подій у Криму за означеним сценарієм². Висадка російських військ на територію півострова Крим стала неочікуваною і для політичних еліт Республіки Польща. Стрімкий розвиток подій у Криму змусив їх реагувати на нові геополітичні виклики та зайняти власну позицію щодо окупації Кримського півострова Російською Федерацією.

Реакція Польщі та її високопосадовців на російську агресію проти України в історіографії ще не отримала належного висвітлення. Щоправда, часом фіксуються поодинокі спроби польських й українських істориків й політологів окреслити позицію польської влади щодо російсько-українського збройного протистояння після 2014 р. У своїх статтях Елеонора Кірвель³, Агнешка Ожельська-Стончек⁴, Тетяна Сидорук⁵, Оксана Мітрофанова⁶, Олег Піх⁷ проаналізували позицію органів виконавчої влади Польщі щодо російської агресії проти України. При цьому, поза увагою науковців залишилася реакція польських парламентаріїв на окупацію й анексію Кримського півострова.

Джерельну базу статті становлять заяви і виступи польських політиків та лідерів парламентських фракцій, які відображають офіційні позиції та погляди політичних сил Польщі щодо окупації Росією Кримського півострова, а також законодавчі матеріали, зокрема Ухвала Сейму Республіки Польща про солідарність з Україною від 5 березня 2014 р.⁸

Мета публікації – розкрити ставлення польських парламентаріїв до російської окупації Кримського півострова у 2014 р.

¹ Олександр Задорожний, “Міжнародно-правові наслідки анексії Кримського півострова Російською Федерацією”, *Гібридна війна Росії проти України після Революції гідності*, ред. Микола Дорошко і Валентин Балюк, (Київ: Ніка-Центр, 2018), 227–229.

² Елеонора Кірвель, “Позиція Польщі щодо російсько-українського конфлікту”, *Гібридна війна Росії проти України після Революції гідності*, ред. Микола Дорошко і Валентин Балюк, (Київ: Ніка-Центр, 2018), 204.

³ Eleonora Kirwiel, “Polska musi być ambasadorem Ukrainy!” Polskie stanowisko wobec konfliktu rosyjsko-ukraińskiego 2013/2014”, *Wschód Europy*, № 1, (2015): 211–229.

⁴ Agnieszka Orzelska-Stączek, “Błąd krymski” jako efekt myślenia grupowego? Polska wobec aneksji Krymu w 2014 roku”, *Studia Polityczne*, №39, (2020): 129–147.

⁵ Тетяна Сидорук, “Позиції Польщі та держав Балтії щодо російсько-українського конфлікту”, *Панорама політологічних студій*, № 14, (2016): 75–83.

⁶ Оксана Мітрофанова, “Польща і російсько-український конфлікт”, *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, № 7, (2021): 55–66.

⁷ Олег Піх, “Політика Республіки Польща щодо агресії в Україні”, *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*, № 10, (2017): 107–114.

⁸ Polska, SEJM. Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 5 marca 2014 r. w sprawie solidarności z Ukrainą, Uchwała Monitor Polski 2014 poz. 186, uchwalono 5 marca 2014, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20140000186>.

Аналіз реакції парламентських партій Польщі на окупацію Кримського півострова Російською Федерацією варто розпочати з визначення головних гравців на польській політичній арені. На момент початку військової інтервенції Російської держави на територію України при владі у Польщі перебувала ліберально-центристська партія Громадянська платформа (Platforma Obywatelska, далі – ОП), представники якої займали майже усі ключові посади на рівні органів державної влади. Натомість, до Сейму Республіки Польща входило п'ять політичних сил: уже згадана ОП, Право і справедливість (Prawo i Sprawiedliwość, далі – ПС), Польська селянська партія (Polskie Stronnictwo Ludowe, далі – ПСЛ), Союз демократичної лівиці (Sojusz Lewicy Demokratycznej, далі – СДЛ), Твій рух (Twój Ruch, далі – ТР). За визначенням польського політолога Кшиштофа Ковальчика, згадані партії репрезентували доволі різні політико-ідеологічні погляди: від консерватизму до соціал-лібералізму⁹.

Початкова реакція польських парламентських партій на окупацію півострова Крим Російською Федерацією була різною і дещо запізнілою. Органи державної влади й політикум Польщі до 1 березня 2014 р., за винятком поодиноких заяв, не окреслили своєї позиції щодо ситуації в Україні. Це пояснюється тим, що у польському політичному дискурсі практично не було усвідомлення того, що відбувається на території України і на чієм боці повинна виступити країна над Віслою. Невизначена позиція польського істеблішменту щодо подій у Криму суттєво відрізнялася від їх попередньої підтримки України та її громадян під час революційних подій кінця 2013 – початку 2014 рр., відомих як “Революція гідності”. Тоді органи виконавчої і законодавчої влади Польщі чітко і без зволікань висловлювали солідарність із народом України, польські політики неодноразово відвідували столицю України, а Рада міністрів Польщі докладала чималих зусиль, щоб урегулювати ситуацію на території східного сусіда¹⁰.

Свідченням невизначеності польського політикуму у питанні окупації півострова Крим став виступ 27 лютого 2014 р. політика Дональда Туска прем'єр-міністра Польщі й водночас очільника партії ОП, в якому він не зміг чітко визначити ситуацію за східними польськими кордонами, обмежившись словами, що події в Криму суттєво позначаються на майбутньому Європи¹¹. Імовірно, очільник Ради міністрів Польщі очікував на офіційну реакцію щодо окупації Криму Вашингтона та Брюсселя, тому й доволі обережно висловлювався про захоплення російськими військовими території українського півострова.

⁹ Krzysztof Kowalczyk, “Typologia polskich partii politycznych według kryterium programowego”, *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne*, №1, (2014): 91–92.

¹⁰ Ірина Берлянд, Леонід Фінберг і Олена Андреева, *Польська солідарність з Майданом*. (Київ: Дух і літера, 2020), 61–63; Polska, SEJM. *Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 stycznia 2014 r. w sprawie wydarzeń na Ukrainie*, Uchwała Monitor Polski 2014 poz. 102, uchwalono 24 stycznia 2014, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20140000102>.

¹¹ “Tusk: kwestia Krymu i integralności Ukrainy staje się paląca”, *TVN 24*, 27 lutego 2014, отримано доступ 4 грудня 2023, <https://tvn24.pl/swiat/tusk-kwestia-krymu-i-integralnosci-ukrainy-staje-sie-palaca-ra402683-3352161>.

На думку польської політологині Агнешки Ожельської-Стончек, відсутність миттєвої реакції органів державної влади Польщі щодо окупації Криму можна пояснити синдромом групового мислення¹² польської політичної еліти, тобто намаганням панівних еліт Польщі за всяку ціну не вбачати у Росії потенційної загрози, оскільки це могло підважити єдність й згуртованість самої польської влади¹³. І ширше: початкова пасивна реакція країн Заходу, у тому числі Польщі, на вторгнення російських військ у Крим свідчила про недалекоглядну політику Заходу щодо офіційної Москви. Після розпаду у 1991 р. Радянського Союзу європейська спільнота прагнула розбудувати політичні, економічні, торговельні та культурні відносини з офіційною Москвою й не надавала значення стрімкій мілітаризації Росії та неоімперському мисленню її еліт. Водночас польські політичні еліти, можливо, і помітили ріст й збільшення російської армії та видатків на її озброєння, однак не надали цьому значної ваги, тобто мінімізували їхнє значення, що стало наслідком все того ж синдрому групового мислення, що був притаманний й політичній верхівці Польщі¹⁴.

Через декілька днів після військової інтервенції Росії в Україну, під час спеціально скликаного брифінгу, Д. Туск уже чіткіше окреслив свою позицію й, відповідно, партії ГП щодо окупації півострова Крим. Дня 1 березня 2014 р. польський високопосадовець зазначив, що світ перебуває на порозі грандіозного конфлікту, якого у ХХІ ст. ще не було. За словами Д. Туска, завдання Польщі та поляків у світлі нових викликів полягає у солідарності з постраждалими особами та тими, хто відчуває страх і загрози, тобто з українцями. На думку глави польського уряду, Європа повинна дати чіткий сигнал Росії, що не толеруватиме її дій в Криму¹⁵. Слова Д. Туска значною мірою не лише виражали рішучішу позицію ГП щодо окупації Криму, а й вказували на поступовий поворот цієї політичної сили у зовнішній політиці щодо Російської Федерації. Фактично до 2014 р. у передвиборчих політичних програмах партія ГП часто декларувала діалог та партнерство з Росією¹⁶. Ба більше, члени ГП вважали нормалізацію

¹² Синдром групового мислення – феномен у психології, що виникає, коли конформізм або бажання соціальної гармонії призводять до неправильного чи необґрунтованого прийняття рішень всередині групи людей. Синдрому групового мислення традиційно притаманні ілюзії невразливості, стереотипне уявлення про опонентів та супротивників, ілюзії одностайності щодо суджень членів групи та ін. Феномен відкрив американський психолог Ірвін Єніс (детальніше див. Irving Janis, *Groupthink: Psychological Studies of Policy Decisions and Fiascoes*. (Boston: Houghton-Mifflin, 1982), 400.

¹³ Agnieszka Orzelska-Stączek, ““Błąd krymski” jako efekt myślenia grupowego? Polska wobec aneksji Krymu w 2014 roku”, 132.

¹⁴ Ibidem, 145.

¹⁵ “Tusk obdzwania innych przywódców. “Świat na krawędzi, moment dramatyczny, test prawdy””, *TVN 24*, 1 marca 2014, отримано доступ 6 грудня 2023, <https://tvn24.pl/polska/tusk-obdzwania-innych-przywodcow-swiat-na-krawedzi-moment-dramatyczny-test-prawdy-ra403446-3352721>.

¹⁶ “Następny krok. Razem, program wyborczy Platformy Obywatelskiej 2011”, *Demagog.pl*, отримано доступ 6 грудня 2023, https://demagog.org.pl/wp-content/uploads/2020/07/Program_PO_100dpi.pdf.

відносин з Росією одним із найважливіших завдань польської східної політики. Однак окупація Росією Кримського півострова спонукала політиків ГП переглянути своє ставлення до Кремля¹⁷.

Тоді ж позицію щодо ситуації в Криму висловив і глава партії ПіС Ярослав Качинський, який назвав інвазію російських військ на територію України “брутальним порушенням норм міжнародного права”. “Право і справедливість дотримується думки, що жодна країна не має права визнавати свій особливий статус щодо іншої і запроваджувати принцип сфер впливу у Східній Європі” наголошував Я. Качинський¹⁸. У подальших виступах та інтерв’ю він закликав президента Республіки Польща Броніслава Коморовського (2010–2015) та прем’єр-міністра Д. Туска негайно активізувати зусилля на міжнародній арені, щоб зупинити акт агресії Російської Федерації проти України. Відповідальність за події в Криму Я. Качинський покладав безпосередньо на Кремль, тому вимагав застосування жорстких політичних й економічних санкцій до Росії за порушення міжнародного права й суверенітету України¹⁹. Доволі різкі заяви Я. Качинського щодо російської агресії в Україні були значною мірою прогнозованими: з часу свого заснування у 2001 р. політична партія ПіС традиційно ставилася до Росії з певною пересторогою, а її члени подекуди вважали офіційну Москву чи не найбільшою загрозою для Польщі на міжнародній арені. Така позиція посилювалася й тим, що 10 квітня 2014 р. на території Росії, під Смоленськом, за нез’ясованих обставин сталася авіакатастрофа літака ТУ-154, в результаті чого загинула тогочасна польська політична, військова та інтелектуальна еліта, зокрема брат Я. Качинського – президент Польщі Лех Качинський (2005–2010). Небажання російської сторони надати Польщі доступ до розслідування дало підстави частині польського істеблішменту, насамперед політикам з партії ПіС, звинувачувати Росію у причетності до вбивства Л. Качинського і представників польської еліти. У боротьбі за владу депутати з ПіС намагались також дискредитувати політиків ГП, критикуючи останніх за те, що вони не вжили достатніх заходів для встановлення історичної правди у справі авіакатастрофи літака ТУ-154. Сукупність перелічених додаткових чинників лише посилювала у політиків від парламентської фракції ПіС неприязне ставлення щодо Росії, тому у питанні окупації Криму вони залишалися різкими й безапеляційними.

Подібною була риторика щодо російської військової інтервенції на територію України керівництва соціал-ліберальної партії ТР²⁰. Так 2 березня 2014 р. очільник

¹⁷ Dominika Liszkowska, “Założenia polityki zagranicznej Prawa i Sprawiedliwości wobec Rosji w programie wyborczym partii z 2019 r.”, *Nowa Polityka Wschodnia*, № 1, (2023): 43.

¹⁸ “Tusk obdzwaniania innych przywódców. “Świat na krawędzi, moment dramatyczny, test prawdy””.

¹⁹ “Prezes PiS chce “ostrych sankcji” wobec Rosji”, *TVP info*, отримано доступ 6 грудня 2023, <https://www.tvp.info/14234444/prezes-pis-chce-ostrych-sankcji-wobec-rosji>.

²⁰ Krzysztof Kowalczyk, “Typologia polskich partii politycznych według kryterium programowego”, 93.

згаданої парламентської фракції Януш Палікот заявив про стурбованість його політичної сили через недостатньо тверду та миттєву реакцію щодо окупації Кримського півострова з боку керівництва як Польщі, так і країн Європейського Союзу. Політик стверджував, що країни Заходу виявилися повністю неготовими до збройної агресії Росії проти України. Проблема Криму, на його думку, мала б перебувати на європейському порядку денному ще до безпосередньої інвазії російських військ на територію України, а не після неї. Високопосадовець висловився категорично у питанні порушення міжнародного права Російською Федерацією: “Не може бути й мови про те, щоб Росія забрала собі якісь території”²¹.

Дещо стриманіше на початкову фазу окупації півострова Крим відреагувала ПСП, яка у 2007–2015 рр. формувала урядові коаліції з представниками ГП. Лідер цієї політичної партії Януш Пехоцінський 3 березня 2014 р. в одному зі своїх виступів не окреслив чіткої позиції щодо збройної російської агресії проти України – він зазначив, що його партія уникає різких заяв щодо подій у Криму, оскільки такі заяви можуть нашкодити економічній співпраці між Польщею та двома її сусідніми державами і не сприятимуть припиненню кризи²².

Я. Пехоцінський часто наголошував на економічній складовій конфлікту Росії та України, зокрема, на можливих наслідках подій у Криму для польської та європейської економік. Політик побоювався, що наростання напруги в Україні, можливе російсько-українське збройне протистояння чи економічне ембарго проти Росії негативно позначаться на польських підприємцях (станом на початок 2014 р. 14% польського експорту йшло до Росії, а 5% – до України)²³. Все це матиме негативний вплив на польську економіку, наприклад, на показники польського валового внутрішнього продукту (ВВП), а також може призвести до краху польських фермерських господарств, колапсу ринку і внаслідок – до загальної кризи сільського господарства Польщі.

Подібні заяви Я. Пехоцінського не дають підстав називати ПСП проросійською чи відносити її до проросійського лобі в Європі. Такі заяви глави ПСП пояснюються радше тим, що ця політична сила виражає інтереси здебільшого аграріїв та представників сіл і невеликих містечок, тобто основних виробників продовольчих товарів та сільськогосподарської сировини, які Польща експортувала до Росії та інших країн Європи. На нашу думку, наголос ПСП на

²¹ “Палікот: Не може бути й мови про те, щоб Росія забрала собі якісь території”, *Espresso.tv*, 2 березня 2014, отримано доступ 6 грудня 2023, https://espresso.tv/article/2014/03/02/palikot_ne_mozhe_buty_y_movy_pro_te_schob_rosiya_zabrala_sobi_yakis_terytoriyi.

²² “Piechociński: Kryzys na wschodzie może mocno uderzyć w polskie PKB”, *Dziennik.pl*, 4 marca 2014, отримано доступ 7 грудня 2023, <https://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/452401.janusz-piechocinski-kryzys-na-wschodzie-moze-mocno-uderzyc-w-polskie-pkb.html>.

²³ “Piechociński: konflikt z Rosją może zaszkodzić gospodarce”, *Polskie Radio*, 4 marca 2014, отримано доступ 7 грудня 2023, <https://jedynek.polskieradio.pl/artikul/1066671,Piechociński-konflikt-z-Rosją-może-zaszkodzić-gospodarce>.

економічних наслідках конфлікту Росії та України свідчить про раціональний, тобто прагматичний підхід цієї парламентської фракції до ситуації в Криму, іншими словами, “business as usual”²⁴.

Помірковано сприйняла початок російської окупації Кримського півострова також партія СДЛ, яка у своїй політичній діяльності зазвичай надавала перевагу соціал-демократичним цінностям²⁵. Після вторгнення російських військ в Україну лідер партії Лешек Міллер наполягав, щоб у питанні Криму влада Польщі не виконувала роль “першої скрипки” і не випереджала інші європейські держави. Таку обережність він, як і депутати ПСП, обґрунтовував імовірними економічними наслідками подій у Криму для Республіки Польща. “У нас серйозні економічні інтереси з Москвою і наша позиція не може бути жорсткішою, ніж та, яку представляє Київ”, – заявив лідер СДЛ. Однак, на відміну від ПСП, Л. Міллер не заперечував можливості жорсткішої позиції його політичної партії щодо Росії²⁶.

Своєрідними були погляди високопосадовця й щодо вирішення конфлікту в Криму. На його переконання, деокупація півострова можлива лише політичними засобами, тобто дипломатичним шляхом, однак з урахуванням територіальної цілісності України²⁷. Ідея дипломатичного врегулювання ситуації в Криму свідчила про те, що Л. Міллер не вважав західні санкції ефективним засобом тиску на Росію. Отже, позиція парламентської партії СДЛ у питанні окупації Росією Кримського півострова була амбівалентною: з одного боку, ця політична сила підтримувала суверенітет і цілісність України, з другого – намагалася зберегти економічні й торговельні відносини з Російською Федерацією.

На нашу думку, неоднозначна позиція парламентської фракції СДЛ щодо окупації Криму зумовлена кількома факторами. Насамперед тим, що з 1990-х років й упродовж перших десятиліть ХХІ ст. політикум цієї партії виступав за тіснішу співпрацю офіційної Варшави та Москви, наголошуючи при цьому на першорядному значенні Росії в польській східній політиці²⁸. На амбівалентність СДЛ у питанні окупації Криму, імовірно, впливало й те, що ця політична партія була правонаступницею колишньої Соціал-демократичної партії Республіки Польща (SdRP), яка складалася здебільшого з представників Польської

²⁴ “Business as usual” – бізнес як зазвичай.

²⁵ Krzysztof Kowalczyk, “Typologia polskich partii politycznych wedlug kryterium programowego”, 92.

²⁶ “Miller: niech Polska nie wychodzi przed szereg”, *Money.pl*, 5 marca 2014, отримано доступ 10 грудня 2023, <https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/arttykul/miller;niech;polska;nie;wychodzi;przed;szereg,15,0,1489167.html>.

²⁷ “Miller: rozwiązać konflikt na Ukrainie przy użyciu środków politycznych”, *Money.pl*, 5 marca 2014, отримано доступ 10 грудня 2023, https://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/arttykul/miller;rozwiaczac;konflikt;na;ukrainie;przy;uzyciu;rozkow;politycznych,195,0,1489859.html.

²⁸ Wojciech Sokół, “Partie polityczne w Polsce wobec polityki wschodniej i współpracy polsko-ukraińskiej: uwarunkowania, koncepcje, ewolucja”, *Wschód Europy*, № 8, (2022): 107.

об'єднаної робітничої партії (PZPR), що правила Польською Народною Республікою (1944-1989) – сателітом Радянського Союзу.

Унаслідок ескалації подій у Криму польські політичні кола відмовилися від міжпартійної боротьби, від акцентування на ідеологічних розбіжностях та намагалися виробити спільну позицію щодо подій в Україні. Для цього 3 березня 2014 р. президент Польщі Б. Коморовський скликав надзвичайне засідання Ради національної безпеки, головними учасниками якого стали очільники усіх парламентських фракцій Польщі, що в закритому форматі обговорили ситуацію за східними польськими кордонами і зійшлися на думці, що світова спільнота повинна посилити тиск на Російську державу²⁹. Імовірно, польські політики побоюючись за безпеку власної держави, вважали політичний та економічний тиск на Росію повністю виправданим засобом. Водночас органи державної влади Республіки Польща взяли на себе зобов'язання наголошувати на усіх міжнародних платформах на необхідності запровадження санкцій проти Російської Федерації й домагатимуться гарантій безпеки для країни над Віслою від США та Північноатлантичного альянсу тощо³⁰. В умовах російської агресії проти України ці заходи політичних еліт Польщі вкотре свідчили про те, що вони дбали насамперед про безпеку Польської держави, однак стримування російської експансії на Захід намагалися перекласти на США та НАТО.

Через два дні після засідання Ради національної безпеки Польщі, 5 березня 2014 р., відбулося спеціальне засідання польського Сейму, присвячене ситуації в Україні. На ньому виступили прем'єр-міністр Польщі та лідери парламентських фракцій, які визнали незаконність окупації Криму, й поклали відповідальність за акт агресії безпосередньо на Російську Федерацію. Зокрема, шеф СДЛ Л. Міллер наголосив на тому, що Польща повинна засудити дії Росії, оскільки окупація Криму порушує міжнародне право та підриває територіальну цілісність України. Цю ідею підтримав також Гжегож Схетина, представник у Сеймі від ГП, який назвав збройні дії Росії в Україні “актом агресії”. За його словами, не лише Польща, а й увесь цивілізований світ повинні рішуче та жорстко відреагувати на окупацію Росією півострова Крим. Очільник партії ПіС Я. Качинський з трибуни закликав польських високопосадовців і пересічних поляків підтримувати Україну у різних сферах, а також модернізувати збройні сили Польщі, щоб протидіяти потенційним майбутнім загрозам, насамперед з боку Російської держави. З пропозицією модернізації польської армії не погодився лише Я. Палікот, який уважав, що вистачить обмежитися лише економічним тиском на Кремль і санкціями, які зможуть завдати істотного удару російській економіці та їхній національній валюті³¹.

²⁹ Eleonora Kirwiel, ““Polska musi być ambasadorem Ukrainy!” Polskie stanowisko wobec konfliktu rosyjsko-ukraińskiego 2013/2014”, 220.

³⁰ Елеонора Кірвель, “Позиція Польщі щодо російсько-українського конфлікту”, 205.

³¹ “Wypowiedzi na posiedzeniach Sejmu. Posiedzenie nr. 62 w dniu 5 marca 2014”, *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej*, отримано доступ 10 грудня 2023, <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=62&dzien=1&wyp=0#014>.

Після виступів і жвавого обговорення депутати польського Сейму прийняли Ухвалу про солідарність з Україною, у якій наголошено: “Політичні та військові дії Росії проти України, особливо проти Криму, порушують права суверенної держави. Йдеться про порушення Росією Статуту ООН, принципів міжнародного співробітництва, визначених Організацією з безпеки і співробітництва в Європі, Будапештського меморандуму 1994 року, російсько-українського договору про дружбу 1997 року та двосторонньої угоди про розміщення російських військ на базі в Севастополі [...]. Водночас територіальна цілісність України не може бути порушена або поставлена під сумнів”³².

Консолідація, продемонстрована польськими парламентськими угрупованнями на початковому етапі агресії Росії проти України виявилася тимчасовим явищем і в політичному житті Польщі тривала недовго. Певні розбіжності на польській політичній сцені виникли у результаті впровадження Євросоюзом економічних санкцій щодо 21 російського високопосадовця за порушення територіальної цілісності України. Це рішення частина політиків з партії ПiС сприйняла доволі скептично, оскільки вважала запропонований пакет санкцій недостатньо жорстким. Запровадження Євросоюзом санкцій щодо Росії прокоментував і прем’єр-міністр Польщі Д. Туск: “Бійтеся політиків, які сьогодні, в тому числі в Польщі, кажуть, що треба йти на війну. Війна – це завжди найгірше і останнє рішення. Не кажучи вже про те, що сьогодні ніхто не піде на війну тільки тому, що хтось у Польщі до цього закликатиме. Продумана політика полягає в тому, щоб уникати війни, досягаючи її цілей. І сьогодні ми не зможемо досягти цих цілей за години, дні чи навіть місяці”³³. Політик також зазначив, що парламентська партія ГП – єдина політична сила у Польщі, що проводить комплексну та збалансовану політику між війною (натяк на ПiС) і капітуляцією (СДЛ)³⁴. На думку польської політологині Е. Кірвель, подібна риторика з боку польського політикуму була спричинена майбутніми виборами до Європарламенту, які мали відбутися 22–25 травня 2014 р. Зрештою, це відзначав також керівник партії СДЛ Л. Міллер: “Прем’єр-міністр Туск робить цікавий маневр. Він переконує, що в справі України, з одного боку, є радикальний – Качинський, з другого – менший радикал Міллер, а він, державний діяч, йде посеред дороги. Це передвиборча кампанія Громадянської платформи. Нехай прем’єр-міністр не очікує, що ми будемо брати участь у цьому”³⁵.

³² *Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 5 marca 2014 r. w sprawie solidarności z Ukrainą.*

³³ “Tusk: Nie możemy pozwolić na akceptację aneksji Krymu”, *RMF 24*, 18 marca 2014, отримано доступ 13 грудня 2023, https://www.rmfm24.pl/raporty/raport-ukraina/fakty/news-tusk-nie-mozemy-pozwolic-na-akceptacje-aneksji-krymu,nld,1359361#crp_state=1.

³⁴ Елеонора Кірвель, “Позиція Польщі щодо російсько-українського конфлікту”, 206.

³⁵ Eleonora Kirwiel, ““Polska musi być ambasadorem Ukrainy!” Polskie stanowisko wobec konfliktu rosyjsko-ukraińskiego 2013/2014”, 222.

Чим менше часу залишалося до майбутніх виборів, тим частіше польські парламентські табори намагалися використати ситуацію в Україні для зміцнення своєї підтримки в електораті, який висловлював обурення російською агресією. За місяць до виборів до Європарламенту прем'єр-міністр Польщі Д. Туск в одному з виступів зазначив, що перед загрозою російської агресії Захід повинен діяти як єдиний злагоджений механізм, бо від результатів майбутніх виборів залежатиме "чи підуть діти до школи 1 вересня"³⁶. Вочевидь, виголошена промова мала слугувати застереженням для виборців не голосувати за політичні сили, які відзначалися скептицизмом щодо Євросоюзу. І хоча сам Д. Туск переконував, що він зовсім не мав на меті залякувати польських громадян, іншої думки був політик Л. Міллер, який стверджував, що "страхи та занепокоєння поляків прем'єр-міністр Д. Туск включив до основного меседжу виборчої кампанії"³⁷. Натомість, депутати з ПiС напередодні виборів до Європарламенту звинувачували діячів ГП за їхню зовнішню політику, зокрема партнерські відносини з Росією упродовж 2007-2014 рр.³⁸ Один з лідерів ПiС Йоахім Брудзінський зауважив: "Ми є свідками реалізації крок за кроком сценарію, про який ПiС говорила кілька років тому. І президент Лех Качинський, і його брат були добре обізнані зі справжніми намірами Кремля. [...] Ні Туск, ні Сікорський не сприймали ці попередження серйозно"³⁹.

Попри внутрішньополітичні суперечки і деякі розбіжності, незмінним для парламентських партій Польщі залишалося засудження дій Росії в Криму, зокрема анексії півострова, й підтримка територіальної цілісності та суверенітету Української держави. Причин активної підтримки України та її суверенітету серед польського політикуму було декілька. По-перше, така підтримка зумовлена безпековими інтересами Польщі, яка є географічним сусідом України, а отже, будь-яка нестабільна ситуація на Сході могла негативно позначитися на безпеці Польської держави. По-друге, польські політичні еліти у діях Росії в Криму вбачали прагнення офіційної Москви порушити міжнародно-політичний правопорядок, що сформувався після 1991 р. Це означає, що історична складова, зокрема негативний досвід комуністичного минулого, також впливала на прийняття польським істеблішментом політичних рішень й на оцінку ситуації в Криму. По-третє, підтримуючи Україну, політикум Республіки Польща намагався

³⁶ "Tusk tłumaczy się ze słów o 1 września. "Nie chce mi się śmiać", *RMF* 24, 25 marca 2014, отримано доступ 17 грудня 2023, https://www.rmf24.pl/fakty/polska/news-tusk-tlumaczy-sie-ze-slow-o-1-wrzesnia-nie-chce-mi-sie-smiac,nId,1363780#crp_state=1.

³⁷ "Leszek Miller: Donald Tusk straszy Polaków obecną sytuacją w Europie", *Wiadomosci.pl*, 22 marca 2014, отримано доступ 17 грудня 2023, <https://wiadomosci.wp.pl/leszek-miller-donald-tusk-straszy-polakow-obecna-sytuacja-w-europie-6037606749234305a>.

³⁸ Eleonora Kirwiel, "Polska musi być ambasadorem Ukrainy!" *Polskie stanowisko wobec konfliktu rosyjsko-ukraińskiego* 2013/2014", 224.

³⁹ "Joachim Brudziński: potrzebne są surowe sankcje wobec Rosji", *Polskie Radio*, 20 marca 2014, отримано доступ 18 грудня 2023, <https://jedylnka.polskieradio.pl/arttykul/1079742,Joachim-Brudzi%C5%84ski-potrzebne-s%C4%85-surowe-sankcje-wobec-Rosji>.

реалізувати власні амбіції щодо лідерства у Центральній і Східній Європі та зайняти провідне становище в структурах Євросоюзу і Північноатлантичного альянсу.

Загалом здійснений аналіз дає підстави підсумувати, що російська окупація півострова Крим стала несподіванкою для політичних еліт Республіки Польща. Вторгнення російських військ на територію Кримського півострова у березні 2014 р. було чи не найголовнішою темою у польському політичному дискурсі. Парламентське середовище Польщі відреагувало на окупацію півострова по-різному. Позиція польських парламентських угруповань щодо окупації Криму коливалася від поміркованої до категоричної. Зокрема, ця позиція залежала від політико-ідеологічних поглядів конкретної політичної сили. Крім того, окупація цієї частини української території стала важливим сигналом для польських політичних еліт, які вирішили виступити “єдиним фронтом” проти агресивної зовнішньої політики Росії в Україні. Однак наближення виборів до Європарламенту та парламентських виборів у Польщі спонукало польських політиків дедалі частіше розігрувати “українську карту” у досягненні власних політичних цілей, насамперед у середині країни.

REACTION OF POLISH PARLIAMENTARY PARTIES TO THE OCCUPATION OF THE CRIMEAN PENINSULA BY THE RUSSIAN FEDERATION

Roman MARTYNCHUK

Ivan Franko National University in Lviv
Department of History of Central and Eastern Europe
1 Universytetska str., 79000, Lviv, Ukraine
e-mail: martynroman17@gmail.com
ORCID ID: 0009-0006-2204-7389

The article analyzes the reaction of the Polish parliamentary environment to the occupation of the Crimean Peninsula by the Russian Federation. It is stated that the Russian occupation of the Crimean Peninsula came as a surprise to the political elites of the Republic of Poland. In March 2014, the invasion of the Crimean Peninsula by Russian troops was one of the main topics in the Polish political discourse.

It is noted that Polish parliamentary groups had different perceptions of Russia's military intervention in Ukraine at the end of February 2014. The position of Polish politicians on Russia's occupation of the Crimean Peninsula partly depended on the political and ideological views of a particular political force. The most influential Polish parliamentary parties – the Civic Platform and Law and Justice – expressed a strong protest and condemned Russia's act of aggression in Ukraine, recognizing Russia's occupation of Crimea as a violation of international law. The leadership of the social-liberal party Your Movement expressed a similar position. The Polish People's Party and the Democratic Left Alliance reacted to the armed seizure of the Crimean Peninsula by Russian troops with more restraint. The representatives of these political forces explained their moderate stance on the Russian Federation's occupation of the Crimean Peninsula by Poland's national and economic interests. First of all, the politicians of both parties feared the economic consequences of the occupation of Crimea for the Polish economy and their gross domestic product.

It is emphasized that the beginning of Russian aggression against Ukraine became an important unifying factor for the political elites of Poland, which tried to develop a common position on Russia in connection with the occupation of Crimea. Therefore, on March 5, 2014, Polish parliamentary circles convened a special session of the Sejm of the Republic of Poland and took part in an emergency meeting of the National Security Council. During the meetings, Polish politicians agreed that the occupation of Crimea was illegal and that the Russian Federation bears full liability for the act of aggression.

In the author's opinion, the consolidation demonstrated by Polish parliamentary groups at the initial stage of Russia's aggression against Ukraine was rather a temporary phenomenon and did not last long in Polish political life. The less time remained before the upcoming European Parliament elections, the more often Polish parties tried to use the situation in Ukraine to strengthen their support among voters who expressed outrage over Russian aggression.

The main reasons for the support of Ukraine's territorial integrity and sovereignty by the Polish political elite are distinguished. Firstly, such support was based mainly on Poland's security interests, as the country on the Vistula is a geographical neighbor of Ukraine, therefore any unstable situation in the East could have a negative impact on the security of the Polish state. Secondly, Polish politicians saw Russia's actions in Crimea as official Moscow's desire to restore the international political order that had existed before 1991. This leads to the conclusion that the historical component, the negative experience of the communist past, also influenced the Polish establishment's political decision-making and assessment of the situation in Crimea. Thirdly, by supporting Ukraine, the Polish political establishment was trying to realize its ambitions for leadership in Central and Eastern Europe and to take a leading position in the structures of the European Union and the North Atlantic Alliance.

Keywords: Poland, Polish parliamentary parties, occupation of the Crimean Peninsula, Russian aggression against Ukraine.

REFERENCES

- Berliand, Iryna, Leonid Finberh i Olena Andrieieva. *Polska solidarnist z Maidanom*. (Kyiv: Dukh i litera, 2020), 400. (in Ukrainian)
- Janis, Irving. *Groupthink: Psychological Studies of Policy Decisions and Fiascoes*. (Boston: Houghton-Mifflin, 1982), 349. (in English)
- “Joachim Brudziński: potrzebne są surowe sankcje wobec Rosji”, *Polskie Radio*, 20 marca 2014, accessed December 18, 2023, <https://jedynka.polskieradio.pl/artykul/1079742,Joachim-Brudzi%C5%84ski-potrzebne-s%C4%85-surowe-sankcje-wobec-Rosji>. (in Polish)
- Kirwił, Eleonora. ““Polska musi być ambasadorem Ukrainy!” Polskie stanowisko wobec konfliktu rosyjsko-ukraińskiego 2013/2014”, *Wschód Europy*, № 1, (2015): 211–229. (in Polish)
- Kirvel, Eleonora. “Pozytsiia Polshchi shchodo rosiisko-ukrainskoho konfliktu”, u knyzi *Hibrydna viina Rosii proty Ukrainy pislia Revoliutsii hidnosti*, red. Mykolaj Doroshkî i Valentyn Baliuk. (Kyiv: Nika-Tsentr, 2018), 198–227. (in Ukrainian)
- Kowalczyk, Krzysztof. “Typologia polskich partii politycznych według kryterium programowego”, *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne*, № 1, (2014): 73–99. (in Polish)
- “Leszek Miller: Donald Tusk straszy Polaków obecną sytuacją w Europie”, *Wiadomosci.pl*, 22 marca 2014, accessed December 17, 2023, <https://wiadomosci.wp.pl/leszek-miller-donald-tusk-straszy-polakow-obecna-sytuacja-w-europie-6037606749234305a>. (in Polish)
- Liszkowska, Dominika. “Założenia polityki zagranicznej Prawa i Sprawiedliwości wobec Rosji w programie wyborczym partii z 2019 r.”, *Nowa Polityka Wschodnia*, № 1, (2023): 39–55. (in Polish)

- “Miller: niech Polska nie wychodzi przed szereg”, *Money.pl*, 5 marca 2014, accessed December 10, 2023, https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artykul/miller_niech_polska_nie_wychodzi_przed_szereg,15,0,1489167.html (in Polish)
- “Miller: rozwiązać konflikt na Ukrainie przy użyciu środków politycznych”, *Money.pl*, 5 marca 2014, accessed December 10, 2023, https://www.money.pl/rchiwum/wiadomosci_agencyjne/ap/artykul/miller_rozwiazac_konflikt_na_ukrainie_przy_uzyciu_srodkow_politycznych,195,0,1489859.html (in Polish)
- Mitrofanova, Oksana. “Polshcha i rosiisko-ukrainskyi konflikt”, *Mizhnarodni vidnosyny: teoretyko-praktychni aspekty*, №7, (2021): 55–66. (in Ukrainian)
- “Następny krok. Razem, program wyborczy Platformy Obywatelskiej 2011”, *Demagog.pl*, accessed December 6, 2023, https://demagog.org.pl/wp-content/uploads/2020/07/Program_PO_100dpi.pdf. (in Polish)
- Orzelska-Stączek, Agnieszka. ““Błąd krymski” jako efekt myślenia grupowego? Polska wobec aneksji Krymu w 2014 roku”, *Studia Polityczne*, №39, (2020): 129–147. (in Polish)
- “Palikot: Ne mozhe buty i movy pro te, shchob Rosiia zabrala sobi yakis terytorii”, *Espresso.tv*, 2 bereznia 2014, accessed December 6, 2023, https://espresso.tv/article/2014/03/02/palikot_ne_mozhe_buty_y_movy_pro_te_schob_rosiya_zabrala_sobi_yakis_terytoriyi. (in Ukrainian)
- “Piechociński: konflikt z Rosją może zaszkodzić gospodarce”, *Polskie Radio*, 4 marca 2014, accessed December 7, 2023, <https://jedynek.polskieradio.pl/artykul/1066671,Piechociński-konflikt-z-Rosji-może-zaszkodzić-gospodarce>. (in Polish)
- “Piechociński: Kryzys na wschodzie może mocno uderzyć w polskie PKB”, *Dziennik.pl*, 4 marca 2014, accessed December 7, 2023, <https://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/452401,janusz-piechocinski-kryzys-na-wschodzie-moze-mocno-uderzyc-w-polskie-pkb.html>. (in Polish)
- Pikh, Oleh. “Polityka Respubliki Polshcha shchodo ahresii v Ukraini”, *Ukraina–Polshcha: istorychna spadshchyna i suspilna svidomist*, №10, (2017): 107–114. (in Ukrainian)
- Polska. SEJM. *Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 5 marca 2014 r. w sprawie solidarności z Ukrainą*. Uchwała Monitor Polski 2014 poz. 186. Uchwalono 5 marca 2014, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20140000186>. (in Polish)
- Polska. SEJM. *Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 stycznia 2014 r. w sprawie wydarzeń na Ukrainie*. Uchwała Monitor Polski 2014 poz. 102. Uchwalono 24 stycznia 2014, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20140000102>. (in Polish)
- “Prezes PiS chce “ostrzych sankcji” wobec Rosji”, *TVP info*, accessed December 6, 2023, <https://www.tvp.info/14234444/prezes-pis-chce-ostrych-sankcji-wobec-rosji>. (in Polish)
- Sydooruk, Tetiana. “Pozytsii Polshchi ta derzhav Baltii shchodo rosiisko-ukrainskoho konfliktu”, *Panorama politolohichnykh studii*, №14, (2016): 75–83 (in Ukrainian)
- Sokół, Wojciech. “Partie polityczne w Polsce wobec polityki wschodniej i współpracy polsko-ukraińskiej: uwarunkowania, koncepcje, ewolucja”, *Wschód Europy*, №8, (2022): 99–133. (in Polish)
- “Tusk: kwestia Krymu i integralności Ukrainy staje się paląca”, *TVN 24*, 27 lutego 2014, accessed December 4, 2023, <https://tvn24.pl/swiat/tusk-kwestia-krymu-i-integralnosci-ukrainy-staje-sie-palaca-ra402683-3352161>. (in Polish)
- “Tusk: Nie możemy pozwolić na akceptację aneksji Krymu”, *RMF 24*, 18 marca 2014, accessed December 13, 2023, https://www.rmfm24.pl/raporty/raport-ukraina/fakty/news-tusk-nie-mozemy-pozwolic-na-akceptacje-aneksji-krymu,nId,1359361#crp_state=1. (in Polish)

- “Tusk obdzwania innych przywódców. “Świat na krawędzi, moment dramatyczny, test prawdy””, *TVN 24*, 1 marca 2014, accessed December 6, 2023, <https://tvn24.pl/polska/tusk-obdzwania-innych-przywodcow-swiat-na-krawedzi-moment-dramatyczny-test-prawdy-ra403446-3352721>. (in Polish)
- “Tusk tłumaczy się ze słów o 1 września. “Nie chce mi się śmiać””, *RMF 24*, 25 marca 2014, accessed December 17, 2023, https://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-tusk-tlumaczy-sie-ze-slow-o-1-wrzesnia-nie-chce-mi-sie-smiac,nId,1363780#crp_state=1. (in Polish)
- “Wypowiedzi na posiedzeniach Sejmu. Posiedzenie nr. 62 w dniu 5 marca 2014”, *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej*, accessed December 10, 2023, <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=62&dzien=1&wyp=0#014>. (in Polish)
- Zadorozhnii, Oleksandr. “Mizhnarodno-pravovi naslidky aneksii Krymskoho pivostrova Rosiiskoiu Federatsiiei”, u knyzi *Hibrydna viina Rosii proty Ukrainy pislia Revoliutsii hidnosti*, red. Mykola Doroshko i Valentyn Baliuk. (Kyiv: Nika-Tsentr, 2018), 227–236. (in Ukrainian)

